

La Responsabilitat Ampliada del Productor compatible amb els límits planetaris

Per a una Responsabilitat Ampliada del Productor (RAP) efectiva, compatible amb la prevenció de residus, la reutilització, el redisseny, una gestió de residus segura i sostenible i una transició justa

Resum executiu

#BreakFreeFromPlastic

Rezero

Fundació prevenció
residus i consum

RESUM EXECUTIU

La Responsabilitat Ampliada del Productor (RAP) s'ha convertit en una eina política clau per gestionar els residus i aplicar el principi de «qui contamina paga». No obstant això, després de dècades d'implementació, els sistemes de RAP han mostrat resultats contradictoris amb la reducció de l'impacte ambiental i amb l'avenç dels principis de l'economia circular.

Aquest estudi examina de manera crítica el rendiment dels sistemes de RAP a tot el món, centrant-se en la seva eficàcia en la reducció de residus, la promoció de la reutilització i la garantia d'una transició justa per als treballadors de l'àmbit dels residus. Les seves troballes clau són:

1. Tot i que la RAP ha mobilitzat amb èxit recursos per a la gestió dels residus, no ha comportat una reducció de la generació d'aquests. En molts casos, els volums de residus i l'impacte ambiental absolut han augmentat malgrat la implementació de la RAP.
2. Els sistemes de RAP, en general, han millorat les ràtios de recollida i reciclatge en aquells llocs on la legislació ha proporcionat l'orientació adequada, s'han fet esforços per promoure la prevenció de residus i la reutilització o s'ha desincentivat la disposició final dels residus (és a dir, tecnologies d'abocament o de crema de residus).
3. L'aplicació de la RAP al Sud global s'enfronta a reptes específics, especialment per garantir retribucions justes per als qui treballen en residus i per integrar els treballadors del sector informal.
4. Les qüestions de governança, com ara la manca de transparència, el compliment de les normes o els conflictes d'interessos, han obstaculitzat l'eficàcia de molts sistemes de RAP a l'hora d'aconseguir el millor resultat ambiental i social.

L'estudi proposa una reformulació de les línies d'actuació de la RAP que tingui en compte aquestes mancances:

1. Integrar la RAP en les estratègies més àmplies de reducció de residus i d'economia circular:

Aplicar la RAP en un marc polític integral que incorpori uns límits o uns objectius de reducció per a la generació de residus, per tal d'assegurar que contribueixi a l'obtenció de beneficis ambientals absoluts, en lloc de només gestionar l'augment del volum de residus. Els responsables polítics haurien d'alinejar la RAP amb els principis de «residu zero», tot promovent la llarga durada, la reutilització, la reparació i el reciclatge dels seus productes ja des de l'etapa de disseny.

2. Incorporar forts incentius per afavorir l'ecodisseny i la reutilització:

Aplicar forts incentius per a l'ecodisseny mitjançant l'establiment de requisits indispensables i de mesures fiscals sobre productes. Establir objectius ambiciosos per als envasos i els productes reutilitzables. Obligar els sistemes de RAP a destinar una part important del seu pressupost a finançar iniciatives de prevenció i infraestructures de reutilització, afavorint el canvi de sistemes i de productes d'un sol ús vers a reutilitzables.

3. Assegurar una transició justa per als recicladors i per als treballadors informals, especialment els del Sud global:

Desenvolupar directrius clares per retribuir de manera justa als treballadors del sector residus, incloent-hi la integració d'aquells que siguin informals. Les tarifes de la RAP haurien de cobrir els costos del servei complet, no només el valor de mercat dels productes residuals. Implementar programes de capacitació i de protecció social per als qui treballen amb residus. Garantir que les organitzacions de recollidors i de treballadors del sector residus, així com les seves associacions i entitats, inclosos els grups d'autoajuda i les seves federacions, així com els sindicats, cooperatives i patronats, tinguin veu en el disseny i la implementació del sistema de RAP, promovent processos de presa de decisions que siguin inclusius.

4. Millorar les estructures de govern per millorar la transparència i prevenir l'abús de poder:

Establir òrgans de supervisió independents per controlar les activitats i els fluxos financers de les Organitzacions de Responsabilitat dels Productors (ORP). Exigir informes públics periòdics amb els indicadors clau de rendiment. Incloure les diferents parts interessades en les estructures de govern de les ORP, equilibrant així els interessos dels productors amb les consideracions de tipus ambiental i social. Aplicar, de manera estricta, polítiques de resolució de conflictes d'interessos, i així evitar que les ORP obstrueixin l'avenç en les iniciatives de reducció i reutilització de residus.

5. Prioritzar els sistemes de recollida d'alt rendiment, com ho són els sistemes de dipòsit, devolució i retorn (SDDR):

Establir legalment alts objectius de recollida i uns objectius de mínims de reciclatge. Implementar els SDDR, adequats segons categories de productes, ja en l'inici de l'aplicació de sistemes de RAP (llevat que hi hagi altres sistemes que ofereixin resultats similars). Dissenyar els SDDR perquè siguin inclusius, permetent la integració dels recicladors existents. Garantir que la infraestructura del SDDR sigui compatible amb els futurs sistemes de reutilització, facilitant així la transició dels productes d'un sol ús als reutilitzables.

En adoptar aquestes recomanacions, l'aplicació de la RAP pot evolucionar, des de ser una simple eina de gestió de residus, fins a ser un catalitzador pel canvi sistèmic vers l'eficiència dels recursos i l'economia circular. Aquesta transformació és crucial per tal d'abordar la triple crisi planetària derivada del canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat i l'augment de la contaminació.

L'estudi conclou que si bé la RAP, per si sola, no pot resoldre tots els reptes relacionats amb els residus, una aplicació de la RAP ben dissenyada i integrada amb altres polítiques complementàries, pot tenir un paper fonamental en la construcció d'una economia circular i sostenible, que respecti alhora els límits planetaris i la dignitat humana.

Zero Waste Europe (ZWE) és la xarxa europea de comunitats, líders locals, experts i agents de canvi que treballen per un millor ús dels recursos i l'eliminació de residus a la nostra societat. Defensem sistemes sostenibles; pel redisseny de la nostra relació amb els recursos; i per un canvi global cap a la justícia ambiental, accelerant una transició justa cap al residu zero en benefici de les persones i del planeta. www.zerowasteurope.eu

Rezero

Fundació prevenció
residus i consum

Rezero és una entitat catalana independent i sense ànim de lucre. Volem canviar el model actual de producció i consum cap a una Estratègia Residu Zero, fent xarxa amb agents socials, polítics i econòmics. Promovem accions de consum responsable i prevenció de residus mitjançant el desenvolupament de campanyes, plans i polítiques estratègiques transformadores i estudis de recerca a nivell local, regional i europeu. www.rezero.cat

#Break Free From Plastic

#BreakFreeFromPlastic és el moviment global que treballa per aconseguir un futur lliure de contaminació plàstica. Més de 13.000 organitzacions i persones d'arreu del món s'han unit per exigir reduccions de plàstics d'un sol ús i per defensar solucions duradores a la crisi de la contaminació per plàstic. Els membres de BFFP treballen junts per provocar un canvi sistemàtic abordant la contaminació per plàstic a tota la cadena de valor, des de l'extracció fins a l'eliminació, centrant-se en la prevenció més que en la curació. www.breakfreefromplastic.org

Zero Waste Europe agraeix l'ajuda financera de la Unió Europea. L'única responsabilitat pel contingut d'aquest material recau en Zero Waste Europe. No reflecteix necessàriament l'opinió del finançador esmentat anteriorment. El finançador no es fa responsable de l'ús que es pugui fer de la informació que hi conté.

Aquesta és la versió adaptada al català d'un estudi que va ser encarregat per Break Free From Plastic Asia i publicar en anglès l'Octubre de 2024.

Autor: Joan Marc Simon (Zero Waste Europe)

Redactora: Ana Oliveira (Zero Waste Europe)

Adaptació catalana: Joan Salabert (Rezero)

Data: març de 2025

Informació general: hello@zerowasteeurope.eu

Mitjans de comunicació: news@zerowasteeurope.eu

Temes relacionats amb les ciutats: cities@zerowasteeurope.eu

www.zerowasteeurope.eu

www.zerowastecities.eu

www.missionzeroacademy.eu

